Kuulumisia pohjoismaisesta tuomarikokouksesta Reykjavikista 5–6.11.2026, teemoina sovittelu ja tekoäly

Pohjoismaiseen tuomarikokoukseen osallistui tänä vuonna käräjätuomari Veera Kankaanrinta ja markkinaoikeustuomari Tobias von Schantz Suomen tuomariliiton edustajina.

Kokouksessa ilmeni, että **tuomioistuinsovittelun** hyödyistä on yksimielisyys pohjoismaisten tuomareiden keskuudessa. Esimerkiksi eräässä tanskalaisessa tuomioistuimessa jopa 25 prosenttia saapuneista jutuista ratkaistaan tuomioistuinsovittelussa. Sovittelua pidettiin paitsi nopeana ja tehokkaana riidanratkaisukeinoina, myös asianosaisten kannalta oikeusprosessia hyödyllisempänä, kun sovittelussa voidaan ottaa huomioon muitakin kuin juridisina näkökohtina. Mielenkiintoisena innovaationa norjalaisessa tuomioistuinsovittelussa tuomarin työparina voi olla laajoissa riita-asioissa ns. asiantuntijasovittelija, jolla on riitaan soveltuva erityisosaaminen, kuten rakennusurakoiden projektinjohto. Laajoihin riita-asioihin voidaan määrätä asiantuntijasovittelija, jos asianosaiset suostuvat maksamaan tämän palkkion puoliksi. Lapsiriitojen ns. follosovittelussa kaikissa pohjoismaissa Islantia lukuun ottamatta mukana oli asiantuntijasovittelija. Haasteena tuomioistuinsovittelulle havaittiin erityisesti avustajien palkitsemiskehikon ja tuomarintyön organisoiminen sisällyttämään kannustimia juttujen lähettämiselle soviteltaviksi. Hankalia tilanteita tuomarintyön kannalta syntyy mm., jos yksittäiselle tuomarille on asetettu tavoitteeksi tietty ratkaisulukumäärää. Tämä koskee erityisesti sovitteluun lähetettyjä jo työstettyjä juttuja, joita ei lasketa tuomarin työtavoitteissa eduksi. Ratkaisuna pidettiin mm sitä, että tuomioistuimissa keskityttäisiin yksittäisen tuomarin ratkaisumäärien sijaan tuomioistuimen kokonaisratkaisumääriin (erit. Tanska). Suomen kannalta hieman valitettavana pidettiin sitä, että tuomioistuinsovittelua koskeva laki on rajattu vain yleisiin tuomioistuimiin. Tuomioistuinsovittelun käyttöpotentiaali vaikuttaa olevan Suomessa laajempi ja voisi soveltua erityisesti markkinaoikeudessa käsiteltäviin riita-asioihin.

Tuomioistuinten tekoälyn käytössä on laajoja eroja pohjoismaiden välillä. Suomessa tekoälyä ei juuri tuomistuimissa käytetä, kun taas Norjassa on jo ollut oikeustapauksia, joiden keskiössä on tekoälyn liiallinen käyttö tuomion perustelujen laatimisessa. Tällä hetkellä pohjoismaisten tuomioistuinten eniten käyttämä tekoälytyökalu on Microsoftin Copilot. Osa tuomareista oli saanut tämän tekoälytyökalun käyttöönsä osana käyttöjärjestelmää ilman tarkempaa ohjeistusta suositeltavista tai sallituista käyttötavoista. Muutamien pohjoismaiden tuomioistuinvirastot ovat antaneet (Ruotsi, Tanska) tai ovat kuluvan vuoden aikana antamassa (Norja) yleisiä ohjeistuksia tekoälyn käytöstä tuomioistuimissa. Lukuun ottamatta Ruotsin esimerkkiä tietyn tekoälytyökalun luomisesta ja käyttöönotosta asiakirjojen anonymisointiin, osallistuvien tuomareiden käsitys oli, että tekoälyn käyttö tuomioistuimissa ei vielä toistaiseksi ole ollut kovin tavoitteellista eikä tiettyyn tehtävään fokusoivaa, vaan tekoälyn hyödyntämistapa on ollut tuomarikohtaista ja vaihdellut suuresti. Keskusteluissa esiintyi myös skeptisyyttä tekoälytyökalujen hyödyntämisessä erityisesti liittyen tietoturvariskeihin. Tuomarit jakoivat huolen tekoälytyökalujen laajemman käyttöönoton mahdollisesti synnyttämistä riippuvuussuhteesta tiettyihin kaupallisiin yrityksiin ja valtioihin. Tekoälytyökalut nähtiin uhkana itsenäiselle tuomarin ajattelulle, mikäli näitä työkaluja ei käytetä kriittisesti ja luotettavasti.

Kaiken kaikkiaan tuomarikokouksen anti oli varsin mielenkiintoinen ja tilaisuus oli kaikin puolin onnistunut.

Kokoukseen osallistujilla oli myös mahdollisuus vierailla Islannin korkeimmassa oikeudessa